

મેથિલી (मिथली) Part II & III
भाषा-विज्ञान

Page No.:

Date: / /

ડૉ. અરવિન્દ મજુ

સહાયક પ્રોફેસર

મેથિલી વિભાગ

મારવાડી મહાવિદ્યાલય

દુરમંગા

મો. - 9040201409

भाषा एवं बोल

भाषा ओकरा कहल जाइत आदि जे लोक व्यवहार से प्रमुख रहैत आदि। भाषा विशिष्ट लोकक भाषा भाषा गहि थिक, बोलिक सम्साधारण जन-जातिक भाषा भूतल। भाषा कहबैत आदि। भाषा-विज्ञानक अनुसार भाषा शब्दक विकास संस्कृतक 'भाष' धातु से भेल आदि। जकर अर्थ होइत 'बाजब' वा 'कहब'। एकर मध्य प्रत्यय-प्रत्यय बोलैत प्रकाश पड़ित भाषा धारि अबैत आदि। मनुष्य जाहि भाषाक प्रयोग अपन विचार व्यक्त करबाक हेतु करैत आदि ओ अन्य प्राणीक भाषा से सम्बन्ध। भिन्न रहैत ते हेतु भाषा-विज्ञानक अन्तर्गत हुन जाहि भाषा अध्ययन करैत ओ ओकर क्षेत्र अध्ययन सामग्री भर जाइत आदि। भाषा-विज्ञान मध्य मान सामिक ध्वनि समूहके स्थान देल जाइत आदि जकर अर्थक विश्लेषण भर सकत।

भाषाक दो रूप होइत जाइत आदि। वाचिक एवं लिखित। वाचिक भाषा ओ लिखित भाषा मे सही भेद हुनि गन होइत आदि। केओ बजबा काल कहत भाषाक प्रयोग

રહેલ આદિ, લિખવા કાલ ઓહન નહિ। લિખવા કાલ ઓહર માધામે કુશિયા સ્થાન નહિ। આદિ, પરચ લખવા કાલ માધા કિદુ સ્થાન સ્થાન સ્થાન સ્થાન નિ: સ્થાન હોઈન રહેલ આદિ। લિખવા કાલ વિષયાનુસાર માધામે પરિવર્તન આપવા જાઈન આદિ। મધા પાત્ર માધા આ નિવંધન માધામે મિન્ના। રહેલ આદિ, નહિ। ગાલકક માધા, કવિનાક માધા, શાધ-પ્રવચન માધા આદિ। હરિસં કે સ્પષ્ટ હોઈન આદિ જે વ્યક્તિ વિશેષક માધા આંતરિક ભવ, બાહ્ય પરિસ્થિતિ સિં પ્રેરિત-પ્રભાવિત ભવ, નિમ્ન મિત્ર મધ અગમ્ય સ્થાન ગાહળ કમ સ્કેન આદિ આ તે માધાક કોના સ્થાન સ્પષ્ટ નહિ કમ જા સ્કેન આદિ।

માધા-વિજ્ઞાન ઓહિ વિશાલ જનસમુદાયક માધા વ્યવસ્થિક સાધનને માધા રહેલ આદિ જાકર દવાન-પ્રતીક નિરૂપણ હોઈન આદિ ભવ ઓહિ વિશિષ્ટ જન સમુદાયક લોક ઓહિ નિરૂપણ દવાન-પ્રતીક દ્વારા પરસ્પર વિચાર-વિનિમય કમ પૂર્ણ આદિ। હરિ પ્રકારે માધા આદિ નિરૂપણ દવાન-પ્રતીકક ઉચ્ચારિત ભવ લિખિત વ્યવસ્થા નામ શિક જાકર સમ્બંધ વિશિષ્ટ જનસમુદાય સં આદિ, પરચ વ્યક્તિ-વ્યક્તિક માધાને અંતર રહેલ આદિ। શિક્ષા, સંસ્કાર, પાલન-પોષણ, વ્યવસાય, સામાજિક ક્ષેત્ર આદિક મેડેલ વ્યક્તિક માધા નિર્ધારિત હોઈન આદિ। તે સુદેશના સં વિચાર કરવા પરાંત સમસ્ત વ્યક્તિક માધા સ્થાન થાવા માગલ જા સ્કેન આદિ। કારણ ભેદન વ્યક્તિક માધામે સંબંધ ભેદન થા નહિ રહેલ

આદિ। મિન્ન-મિન્ન પરિસ્થિતિને આકર માધ્યમ
મિન્ન-મિન્ન સ્વરૂપ ગ્રહણ કરેલ આદિ। ૩૬/૬૨૦।
સ્વસ્થ પરિવાર સંસ્કૃત સંગ ગાલ્ય કરવા
કાલ ગાલ્ય માધ્યમ પ્રયોગ કરેલ દી અન્ય
પરિચિત સંગ ગાલ્ય કરવા કાલ ગાલ્ય નહિ, નહિ
ગોચર ભવ દોષાગ દોષા મિન્ન નરે ગાલ્ય
કરેલ દી। કાલિયત માધ્યમ ભવ સાવજાતક
સ્થાનક માધ્યમ મિન્નના રહેલ આદિ। દરિ પ્રકાર
દે સ્વરૂપ હોયલ આદિ જે દરિ પ્રકાર
માધ્યમ પરિસ્થિતિ અસાર પરિવાર હોયલ
રહેલ આદિ।

વાસ્તવમાં માધ્યમ વિચારામિત્યતિ
આ સાધન મિત્ર ગાલ્ય કે ભવિષ્ય સ્વરૂપ
ગાલ્ય આદિ। માધ્યમ વિચારામિત્ય માધ્યમ દરિ-
સંકેતક દોષા માત્ર-વિચારક અમિત્યતિ મિત્ર।
ડા. ગિરિસિંહ માધ્યમ ભવ વાલ્ય
અન્ય સ્વરૂપ કરેલ મિત્ર દી - "In the

course of the survey, it has sometime
been difficult to decide whether a
given form of speech is to be looked
upon as an independent language
or as a dialect of some other definite
form the speech. In practice it has
been found that it is sometimes
impossible to decide the question
in a manner which will gain universal
acceptance. The two words 'Language'
and 'dialect' are in this respect

like 'Mountain' and 'Hill' one has no hesitation in saying that, say Everest is a mountain and Helborn Hill, a hill but between these two the dividing line cannot be accurately drawn." (Garrison)

मानव मुहसे
निश्चयन पक्षेक ध्वनि के माया नाहि कहल जा
सकैत आदि। मान साथेक आ शब्द - निमाणा के
समर्थ ध्वनि सह मायाक परिधिमे आवि
सकैत आदि। उदा, बाल मायाक ओ रूप धिक
जकर व्यवहार घर मे अथान उत्पन्न सामिल
क्षेत्र मे होइत आदि। बाली करवना साहित्यिक
रूप धारण नाहि कर सकैत आदि, इ मान
लोकन कठ धरि सामिल रहि जाइत आदि। मायाक
क्षेत्र अपेक्षाकृत पैघ होइत आदि एवं बालीक क्षेत्र।
बाली कोना मायाक उत्पन्न होइत आदि ते
मायाके बालीक जननी कहल जाइत आदि।
एक मायाक एक वा अधिक बाली भर सकैत
आदि। जना एक मायाक अनेक बाली भर सकैत
आदि परन्तु एक बाली अनेक मायाक मध्य नाहि
आवि सकैत आदि, अथान कोना बालीमे एक
वा अधिक माया नाहि भर सकैत आदि। बाली
समयक अन्तर्गतमे समाप्तो भर जाइत आदि
पूरेन माया सदैव जीवन्त रहैत आदि। वस्तुतः
बालीक परिमाणित रूपहि माया भिन्न। माया
साहित्य, शिक्षा, शासन आदि स्थान पर व्यवहृत
होइत आदि किन्तु बाली गल्प-सल्प मध्य
रहि जाइत आदि। माया एक मानक रूप धिक

किन्तु बाल/के मा-मा/ गदि मेहन आदि आ
यदि/ जखन आकरा मा-मा/ गदि जखन ईक
नखन ओ मा/क रूप धारण कर लेन आदि।
डॉ. मालानाथ निधारी एहि
अन्तर के अपन शब्द मध्य स्पष्ट करने
दिये- "बाली कोना मा/क एक एहन
साधन सामग्री रूप में कहल जाई जे ध्वनि,
रूप, वाक्य गठन, अथ, शब्द-समूह एवं तुहा/का
आदिक दृष्टि से ओहि मा/क परिनिष्ठित एवं
अन्य सामग्री रूप में भिन्न होई, परन्तु लोक
भिन्न गदि जे अन्य रूप में बजनिहार आदि
कोना बहुत स्पष्ट एवं महत्वपूर्ण भिन्नता
गदि होई। एक मा/क अन्तर्गत जखन
फरक-फरक रूप विकसित कर जाई तऽ
ओकरा बाली कहल जाई"।
वस्तुतः मा/ा बाल/क तुलना से
आधिक भिन्नता होई आदि, अन्तर्गत
ओपचारिक परिस्थिति में मा/ा एकरहि-प्रयोग
होई आदि। बाल/ा में विविध रूप/ा कम होई
आदि, उदा। विविध रूप/ा मा/ाक प्रयोग भिन्न
में बाली बजनिहार अपन क्षेत्र/ा लोक
समक्ष गल्प करवा काल बाल/क प्रयोग
करेन, इतिहास/ा अपन क्षेत्र बाहर/ा लोक
समक्ष मा/ाक प्रयोग करेन इति। न कहल
गेल आदि जे "चारि कोस पर पाई बडल
आठ कोस पर बानी", इ लोक/ा बाल/क
क्षेत्र के अन्तर्गत सामग्री रूप में आदि।
मा/ाक बोध गम्भिर, सहज, विशाल परिधि
मध्य रहेन आदि, परन्तु बाल/क बाधगम्भिर।

સીમિત) કોનો માનક માધાને શિક્ષક દ્વારા
 હજી વિશ્લેષણ કરવાનું આગર આવશ્યકતા
 મળી જાવું અથવા જરૂર માધાને કોનું વધુ
 વ્યાપક રહેવું અથવા જેના પાછી આ હિન્દી વિશ્લેષક
 માધા અથવા આગર બોલીમાં વધુ અથવા અન્ય
 કારણે વધુ વિશિષ્ટ બોલીમાં સંદર્ભે એક બોલી વિશિષ્ટ
 પરિસ્થિતિ વિશ્લેષક કારણ માધાને કયું કારણ કયું
 લેવું અથવા બોલીમાં માધા વિશિષ્ટ કારણ બને
 અથવા, ત્યાં આ માધાને કારણે હોવા સામાજિક
 સાહિત્યિક કારણ હોવા ધાર્મિક, સામાજિક કારણ
 હોવા વૈજ્ઞાનિક, આર્થિક કારણ હોવા વૈજ્ઞાનિક
 સમયકાળ અને બોલી સમયમાં કોના પરિવર્તન
 માધાને કયું કારણ કયું લેવું અથવા
 માધાને વિશિષ્ટ, અથવા, બોલીમાં
 અન્ય-અન્ય સ્વતંત્ર ગામ સમયે, જોના દિકાદિકા,
 જોના, સ્વતંત્ર આગર ગોઆલર જે પ્રદેશ
 મિત્ર-મિત્ર માધાને વધુ અથવા વૈજ્ઞાનિક,
 આર્થિક, ગામીય આ સામાજિક વિશિષ્ટ, હાલ
 બોલી સમયકાળ કારણે થયેલ માધાને
 વિશિષ્ટ, બોલી સમયકાળ અદ્યતન હરજ
 માધાને સ્વતંત્ર સમયમાં ગામ મેલ અથવા, કુદા
 માધાને આધાર પર જે બોલી સમયમાં
 હોવા અથવા, ત્યાં સમય સ્વતંત્ર અથવા
 પૂર્વમાં બોલી જે આર્થિક, કારણે અથવા
 કારણે બોલી જે આર્થિક, ગામમાં જાનલ
 જાનલ અથવા ત્યાં મેલ નહીં વધુ કયું
 આ અસ્વતંત્ર અથવા જે કિંટુ ફોન સંકેત
 હિન્દી આ માધાને પ્રમાણમાં આ અર્થમાં
 ઉચ્ચારણ, કુદા 'આર્થિક' આ આર્થિક

वज्रनिहार लोक काम एकर, स्वयंभू माया कहें
 दधि, दू डूक अपन मन धिक। डॉ. विआसन
 एहि बाली समक कारण मैथिली मायाक याद
 आगमे बटन दधि, यथा - मानक मैथिली
 पूव मैथिली दक्षिणी मानक मैथिली एवं
 पश्चिमी मैथिली। डॉ. विआसनक अनुकूल
 डॉ. सुभद्र का. आ. पं. गोविन्द का. सह
 मैथिलीक बालीक याद आगमे निरूपण कएलनि
 आदि, यथा - केन्द्रिय विभाषा - एकर उरुच
 विशेषण। धिक दधान - संकायन वा अपूर्ण
 उत्पत्ति।

२४ विभाग। अंगिक -
 १०२ मुख्य विभाग। थि क बंगला जहाँ
 अन्नादा। तला अथान शिष्टक अन्निम एथान
 पर २४४। थान जाहिस् आ प्रलम्बिन् आ
 वलि जहाँ मय जाइत आदि। एहिमे मथिलि
 बहुत रास पाली २४४५ सुनिनि आदि।
 १०२ केन्द्र थि क सुनिनि।

દોષિલ વિમાણ - દરરૂઝ
 વિરોધના ધિક, અસમાપી ક્રિયા પદ્ધતિ અભ્યાસ
 ઓ, યથા, 'અ' પદ્ધતિ દેલના, ઓ પદ્ધતિ દેલના
 પદ્ધતિની વિમાણ - ૨ વાજિકા
 નામના વિદિન મેલ આદિ, દરરૂઝ વિરોધના
 ધિક, મોજબુરી વા હિન્દીક પ્રમાણે અભ્યાસ
 લઈ સ્વચ્છ લોપ, જગા 'કહલન' કહલન,
 'દેવ' દેવ આદિ.

ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
 ਨਿਰੰਕਾਰੁ ਨਿਰਭਉ ਨਿਰਵੈਰੁ ॥
 ਅਨੰਤ ਕਰੁਣਾ ਭੰਡਾਰੁ ॥
 ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ ਭਖਿਓ ॥

જે વિકાસ થી લે રહેલ, એકદમ રાહવા સમ
નિકળનાર રહેલ। કોનો માધાન થાલ
થન આદિ માધાને આસર વિકાસ થય
દેલ આદિ જાદિસ માધા આસર સમુદા
મય જાદન આદિ।

—X—

ડૉ. અરવિન્દ જા
મો- 9040201409